

EVRENSEL MESLEK AHLAKI KURALLARI / “HEKİMLİK ANDI”NI GÜNCELLEME ÇALIŞMALARI

M. Murat CİVANER*

Öz: Bu metinde Dünya Tabipler Birliği Cenevre Bildirgesi’ni güncellemek üzere yürütülen çalışmalar ve bu kapsamda Türk Tabipleri Birliği’nin katkıları aktarılmaktadır.

Anahtar sözcükler: hekimlik andı, hipokrat yemini, Dünya Tabipler Birliği, Türk Tabipleri Birliği, tıp etiği, meslek ahlaki kuralları

Revising World Medical Association Declaration of Geneva - Physicians’ Pledge

Abstract: In this article, the studies which were carried out for a period of two years in order to revise the World Medical Association Declaration of Geneva are described. The contributions of Turkish Medical Association are also emphasized.

Key words: physician’s pledge, hippocratic oath, World Medical Association, Turkish Medical Association, medical ethics, professional codes

“Hekimlik mesleği, sadece (...) bir hekim ve bir hasta arasındaki ilişkiden ve (...) meslektaşlar ve diğer sağlık çalışanları ile ilişkilerden oluşmaz. Aynı zamanda topluma ilişkileri de içerir. Bu ilişki, toplumun hekimlik mesleğine, belli hizmetleri sadece kendisinin sağlaması ve mesleğin büyük oranda kendi kendisini denetlemesi gibi ayrıcalıklar tanınması karşılığında, mesleğin bu ayrıcalıkları birincil olarak başkalarının yararına ve sadece ikincil olarak kendi yararına kullanmayı kabul etmesini içeren bir tür ‘toplumsal sözleşme’ temelinde kurulur.” DTB Tıp Etiği Elkitabı, s64.

‘Kendi kendini denetleme’ yetkisi her ne kadar bir çıkar çatışmasına işaret ediyor olsa da, bu yetki, mesleğin çok özel bir bilgi ve pratik alanı olduğundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, doğa ile insanın karmaşık yapıları ve sürekli etkileşime bağlı değişimleri nedeniyle ‘Hastalık’ değil ‘Hasta’ vardır ve tıp hiçbir zaman iyileştirme güvencesi veremez. Bu nedenlerle hekimin yetkinliğini ve yeterli özeni gösterip göstermediğini denetleyebilecek olan ancak başka bir hekimdir. Bu suistimale açık olanağı özel ve yaşamsal bir bilgiye sahip olduğu için elde eden hekim, diğer taraftan, bu bilgiyi kullanabilmek için, hasta-hekim ve daha geniş ölçekte toplum-tıp kurumu arasında, temeli güven’e dayalı bir ilişki tesis etmek durumundadır. İnsanların bedenlerine türlü müdahalelerde bulunma, özel yaşamlarına sınırsızca girebilme, uygulamalarının doğruluğunu kendi kendine denetleme gibi ayrıcalıklar, hekimin ancak ve ancak “bu ayrıcalıkları birincil olarak başkalarının yararına ve sadece ikincil olarak kendi yararına kullanmaya” söz vermesiyle elde edilip korunabilir.

Tarihsel süreç içinde hekimliğin sınıflı toplumlarda kurumsal konumunu almasıyla birlikte bu sözler, önceleri ‘Hipokrat Yemini’ gibi belli ahlak kodlarında,

tekel pratiğin değersel yönü üzerine odaklanarak ve belli bir kültürün tanrılarını referans olarak verildi. Günümüzde ise hekimlik meslek ahlaki kuralları, Hipokrat Yemini’ndeki “mesaneden taş çıkartmayacağım, o işli ehline bırakacağım”, “kadınlara çocuk düşürmeleri için ilaç vermeyeceğim” gibi ifadelerle dile getirilen kuralların ahlakın kavramsal değişkenliği içinde geçerliklerini yitirmeleri ve insanlığın geniş uzlaşısıyla yeni değerler oluşturmasıyla birlikte, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren DTB Cenevre Bildirgesi’nde somutlaşmaktadır. İnsan haklarını temele alan ve insanlık onurunu gözeten Bildirge ile hekimler, her zaman ve ayırım yapmadan hizmet sunacağına, “önce hasta” diyeceğine söz vermektedir.

Topluma karşı verilen sözlerle ifade edilen meslek ahlaki kurallarının oluşturulması, güncellenmesi, topluma duyurulması, uygulanmasının denetlenmesi ve gereğinde yaptırıma başvurulması, güven’i kurumsal olarak temsil eden meslek örgütlerinin ontolojik işlevlerinden biridir. Bu bağlamda, dünyanın hemen her ülkesinde ulusal çaplı meslek örgütü, diğer deyişle ulusal tabip birliği, öncelerde kendi ülkesinde, 1947’den bu yana ise Dünya Tabipler

* Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD

Geliş Tarihi / Received : 14.12.2017

Kabul Tarihi / Accepted : 23.01.2018

Birliği (DTB) çatısı altında bir araya gelerek hekimlik meslek ahlakına dair düzenlemeler hazırlamaktadır. Yüzoniki ülkenin ulusal tabip birliği temsilcileri, DTB'nin her yıl düzenlenen Konye ve Genel Kurul toplantılarında bir araya gelerek tıp etiği alanında evrensel uzlaşmayı temsil eden kodları oluşturmada ve güncellemektedir.

Dünya Tabipler Birliği'nin 27 kurucu üyesinden biri olan Türk Tabipleri Birliği (TTB), DTB çalışmalarına sağlık hakkı, toplum sağlığı ve mesleki değerlerin korunması ekseninde yürüttüğü mücadele bağlamında katılmaktadır. Özellikle son dönemde Genel Kurul ve Konye toplantılarına düzenli olarak katılan TTB göç ve sağlık, işçi sağlığı, hekim grevleri gibi konularda tutum belgeleri oluşturulmasına öncülük etmiş, sağlık hizmetlerine erişim, silahlı çatışmalar, açlık grevleri gibi konularda var olan belgelerin güncelleştirilmesi için kurulan çalışma gruplarına katılarak önemli katkılar sunmuştur. TTB'nin aday olarak diğer beş ülke tabip birliği ile birlikte seçildiği bir başka çalışma grubu, DTB Cenevre Bildirgesi'ni güncellemek üzere kurulan gruptur. Bu yazıda, Bildirge'yi güncellemek üzere uygulanan çalışma yöntemi ve yürütülen tartışmalar hakkında bilgi verilmekte, ayrıca kabul edilen ve edilmeyen öneriler üzerinden metindeki ifadeler hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Belgeleri gözden geçirme politikası

DTB politikası gereği genel bir kural olarak, tüm tutum belgeleri 10 yılda bir güncellemeye gerek olup olmadığı açısından değerlendirilmektedir. Her yıl 10 yaşını dolduran belgeler önce ulusal tabip birliklerine iletilmekte ve belgenin güncelliği hakkındaki düşüncelerini "major revizyon", "minor revizyon", "revizyon gerekli değil" ve "arşive kaldırılmalı" biçiminde belirtmeleri istenmektedir. Ulusal tabip birliklerinin görüşleri derlenerek yıllık Konye toplantısında gündeme getirilmekte ve güncelleme gereksinimine dair karar alınmaktadır. Revizyon önerisi çoğunlukta ise belge, konusuna göre DTB'nin daimi çalışma organları olan Tıp Etiği Komitesi ya da Sosyo-Medikal İşler Komitesi'ne iletilmekte, bazen öneri üzerine belgeyi güncellemek için bir çalışma grubu kurulması kararı alınmaktadır. İnsan üzerinde deney yapmanın koşullarını tanımlayan Helsinki Bildirgesi, açlık grevlerinde hekim tutumunun çerçevesini çizen Malta Bildirgesi, hasta haklarını dünya çapında tanımlayan ilk metin olan Lizbon Bildirgesi gibi belli alanlarda tüm ülkelere ve hekimlere yol gösterici nitelikteki DTB belgeleri söz konusu olduğunda, daha ayrıntılı bir değerlendirme süreci yürütülebilmesi için çalışma grubu kurulması özellikle tercih edilmektedir.

Güncelleme yöntemi

Hekimlik meslek ahlakı kurallarını dünya çapında tanımlayan ana metin olan 1948 tarihli DTB Cenevre Bildirgesi'nin son revizyonu, 2005 yılında 10. yılı doldurduğunda yukarıda sözü edilen yöntemle başvuruldu. Nisan 2015'te düzenlenen Konye toplantısında Bildirge'yi güncelleme gereksinimini değerlendirmek üzere bir çalışma grubu oluşturulması kararı alındı. Konye Başkanlığı grupta yer almak üzere aday olan birlikler arasından, aralarında TTB'nin de bulunduğu altı birliği gruba seçti.

Almanya, İsveç, ABD, Hindistan ve İsrail tabip birliklerinin temsilcileri ile birlikte TTB temsilcisi olarak yer aldığım bu çalışmalarda öncelikle güncelleme gerekip gerekmediği yönünden değerlendirme yapıldı. Değerlendirme sonucunda, geçen 10 yıllık süre içinde sağlıkla ilgili haklar ve mesleki değerlerle ilgili değişimlerin metinde tam olarak yer almadığı düşüncesiyle, belli bir takvim içinde güncelleme çalışması yürütülmesine karar verildi. Güncelleme çalışmalarının bu metnin önemine paralel biçimde "büyük bir dikkat, itidal ve saygı" ile, ayrıca şeffaf ve tüm tarafların katkısını olabildiğince almaya çalışarak yürütülmesi ilke olarak benimsendi.

Çalışma grubu üyeleri iki yıl boyunca Konye ve Genel Kurul toplantıları sırasında düzenlenen yüz yüze toplantıların yanı sıra, internet üzerinden de bir araya geldiler ve metindeki ifadelerin güncelliğini hemen her sözcüğünü kapsayan bir inceleme ile değerlendirdiler. Değişiklik önerilerini ve gerekçelerini içeren taslak metin DTB üyesi ulusal tabip birliklerine gönderildi ve görüşleri derlendi. Taslak metin UNESCO tarafından 21-23 Mart 2017'de düzenlenen *World Conference on Bioethics, Medical Ethics and Health Law* toplantısında özel bir oturumda sunuldu ve uzman görüşleri alındı. Yeniden düzenlenen taslak metin internet üzerinden tüm hekimlerin ve toplumun görüşüne açıldı. Alınan görüşlerle birlikte metin tekrar ulusal tabip birliklerine ve uluslararası hekim örgütlerine gönderildi, gelen kapsamlı öneriler oldukça yoğun bir çalışma ile değerlendirildi ve metin öneriler doğrultusunda revize edilerek taslağa son hali verildi. İzlendi bu ayrıntılı çalışma yöntemi ile sürecin başında belirlenen 'tüm tarafların katkısını olabildiğince alma' ilkesi yaşama geçirilmiş oldu.

Tartışmalar

TTB temsilcisi olarak bu süreçte metne dair çeşitli değişiklik önerileri dile getirdim. Bu öneriler özellikle, mezuniyet öncesi ve sonrası tıp etiği eğitimlerini kurgularken ve uygularken karşılaşılan sorular

ve sorunlara dayanmaktadır. Bu önerilerden bazıları kabul edilip metne eklenirken, bazıları çeşitli gerekçelerle uygun görülmedi. TTB adına dile getirilen öneriler ve gruptaki diğer tartışmalar aşağıda yer almaktadır.

TTB önerileri

- DTB Cenevre Bildirgesi'ne "Hekimlik Andı" biçiminde bir alt başlık eklenmesi

Hekimlerin mezuniyet törenlerinde 'Hipokrat Yemini' ile 'Hekimlik Andı'nın karıştırılması, internet farklı kaynaklardan erişilen 'Hipokrat Yemini'nin çok çeşitli içerikte olabilmesi, bu metinlerin keyfi biçimde değiştirilebilmesi, örneğin kimi fakültelerde ayrımcı davranmama, kimisinde ise insan haklarına saygıdan söz edilmemesi gibi uygulamalar nedeniyle, DTB Cenevre Bildirgesi'ne bir alt başlık olarak "Hekimlik Andı" isminin eklenmesi önerildi. Öneri süreç boyunca tüm değerlendirme aşamalarında kabul gördü ve metnin son halinde yer aldı.

- Kişi özerkliğine saygı gösterme yükümlülüğünün eklenmesi

Kişilik hakkının doğal bir uzantısı olarak DTB Lizbon Bildirgesi ve sonrasında tüm dünyada yasal düzenlemeler ile uzun süredir bir hasta hakkı olarak tanımlanmış bulunan "özerkliğe saygı gösterilmesi", Alman Tabipler Birliği ile birlikte meslek ahlakı yükümlülükleri arasına ek olarak önerildi. Kişi özerkliğine saygı gösterme yükümlülüğü özellikle vurgulanmadığında, metindeki "Hastanın sağlığına ve esenliğine her zaman öncelik vereceğime" ve "İnsan yaşamına en üst düzeyde saygı göstereceğime" ifadelerinin paternalist yaklaşımın gerekçesi olabileceği vurgulandı. Öneri güncelleme süreci aşamalarında tartışılarak kabul gördü ve metnin son halinde yer aldı. Böylece tıbbi uygulamalar hakkında aydınlatılma ve sonrasında onam verme ya da reddetme hakkı, meslek ahlakı yükümlülükleri arasında karşılık bulmuş oldu.

- Ayrım yapmama yükümlülüğünü vurgularken sayılan kişisel özellikler arasına "ödeme gücü"nün eklenmesi

Hekimin hizmet sunma yükümlülüğünün hastalarının kişisel özelliklerinden etkilenmemesi gerektiğini vurgulayan ve bu bağlamda yaş, cinsiyet, milliyet, etnik köken, toplumsal konum gibi kişiye ait özellikleri sayan ifadeye, günümüzde sağlık hizmetlerinin geniş ölçüde piyasalaştığı dikkate alınarak "ödeme gücü"nün de eklenmesi önerildi. Her ne kadar hekim, özellikle piyasalaştırılmış sağlık hizmetleri söz

konusu olduğunda, gereksinilen sağlık hizmetine erişim hakkının gerekleri ve koşulları üzerinde tek başına insiyatif sahibi değilse de, kendisine ulaşabilen hastalar için ödeme gücüne göre (de) ayırım yapmama yükümlülüğünün bulunması gerektiği vurgulandı. Bu yükümlülüğün hekime ek bir yük getireceğinin tartışmalı olduğu, buna karşın hekimin elini hastasının haklarını savunmak ve gereksinimi olan hizmeti almasını sağlamak anlamında rahatlatacağı belirtildi. Öneri grupta tartışıldı; ancak özel bir itiraz gerekçesi dile getirilmemekle birlikte öneri çoğunlukça desteklenmedi ve öneriye metinde yer verilmedi.

- Hekimin sadece bireye değil topluma karşı da sorumluluklarının olduğunun belirtilmesi

DTB Cenevre Bildirgesi'nde ifade edilen yükümlülüklerin çoğunlukla tekil hastalara yönelik olduğu, metnin bu yönüyle Hipokrat Yemini'nin rengini baskın biçimde taşıdığı vurgulandı. Bununla birlikte Ant'ın, tıp mesleği ile toplum arasındaki toplumsal sözleşmenin hekim tarafından dile getirilmesi anlamını taşıdığı dile getirildi ve dolayısıyla ant metninde hekimin genel olarak topluma karşı yükümlülüklerinin de bulunduğu belirtilmesi önerildi. Öneri çoğunlukça desteklenmedi.

- Hekim yükümlülükleri için kişisel vicdanın referans alınmaması

TTB adına dile getirilen bir diğer öneri; kişisel değerlere dayanan "vicdan" kavramının meslek ahlakı yükümlülüklerinin dayandığı gerekçeler arasından çıkarılmasıydı. Ant metninin mesleki değerleri dile getirdiği, ancak metinde yer alan "Mesleğimi vicdanımla ve onurumla uygulayacağıma" ifadesinin hekimler ve tıp öğrencilerince mesleki uygulamalarda kişisel değerlerin de kullanılabilmesi biçiminde algılandığı belirtildi. "Vicdan" kavramının göreliliğinin hekimlik mesleğinin temel yükümlülüklerinden 'ayırım yapmama' ile uyumsuz olduğu, özellikle değerlerin ve hatta kavramların zeminlerini koruyamadığı günümüz dünyasında bu ifadenin kolaylıkla ayrımcı uygulamalara kapı açabileceği gerekçesiyle çıkarılması önerildi. Bu kavramın günümüzde hekimlerin "vicdani ret" hakkı olduğu argümanı ile özellikle gebeliğin sonlandırılması ve farklı cinsel yönelimi olanlara hizmet sunulması gibi konularda ayrımcı tutumlara dayanak oluşturabileceği vurgulandı. Ayrıca bu kavram yerine "sevecen yaklaşım"ın konulabileceği ifade edildi.

Öneriler süreç boyunca çeşitli aşamalarda ayrıntılı biçimde tartışıldı. Belli politik ve dini bağlamlarda

“vicdan” kavramının nasıl yorumlanabileceği konusunda kaygılar dile getirildi. DTB Genel Sekreteri, “vicdan” teriminin DTB’nin pek çok belgesinde kullanıldığını belirtti, terimin yoruma açık olduğunu kabul etmekle birlikte, DTB kılavuzlarının genel değerler çerçevesinde anlamlandırılması gerektiğini dile getirdi. Ayrıca grup üyeleri ve Tıp Etiği Komitesi’nden katılımcılarca dile getirilen; metnin bir bütün olarak okunması ve anlaşılması gerektiği, potansiyel suistimallerin metindeki diğer ifadelerle önleneyeceği, ‘onur’ bir değerken ‘vicdan’ın bu değeri uygulamak için bir yöntem olduğu ve “vicdan” terimini çıkarmanın yanlış bir sinyal verebileceği gerekçeleriyle öneri kabul edilmedi. Bununla birlikte, gündeme getirilen somut kaygıları karşılamak ve hekimlerden beklenen etik standartlarını vurgulamak adına, söz konusu ifadenin “*Mesleğimi vicdanımla, onurumla ve iyi hekimlik ilkelerini gözeterek uygulayacağım*” biçiminde değiştirilmesi üzerinde uzlaşıldı.

“Sevecen yaklaşım” kavramının eklenmesi önerisi ise; tıbbi uygulamalarda giderek artan elektronikleşme / sayısallaşma ve bunun insan etkileşimi üzerine olumsuz etkisi dile getirilerek kısmen desteklense de, hekimin hastasına sevecen biçimde yaklaşmasının metinde halihazırda anlam olarak ifade edildiği gerekçesiyle uygun bulunmadı.

Diğer değişiklik önerileri

TTB adına dile getirilen önerilerin yanı sıra diğer tabip birliklerince gündeme getirilen değişiklik önerileri ve yürütülen tartışmalar aşağıda özetlenmektedir.

- Öğretmenlere olduğu gibi, meslektaşlara ve öğrencilere karşı da saygılı olma yükümlülüğünün eklenmesi

Ant metninin önceki halinde bulunan ve Hipokrat Yemini’nden bu yana dile getirilen “*Mesleği öğretenlere saygı ve minnettarlık gösterme*” ifadesinin tek yönlü bir yükümlülük olduğu gerekçesiyle, öğretmenlerin de karşılıklı olarak kendi sorumluluklarını yerine getirmeleri ve bu yolla öğrencilere saygı göstermeleri gerektiğini vurgulamak üzere ilgili ifadeye ‘öğrenciler’in de eklenmesi önerildi. Ayrıca meslektaşlar arası ilişkide saygının önemini vurgulanması gerektiği ifade edildi. Sonuç olarak ifadenin “*Mesleğimi bana öğretenlere, meslektaşlarıma ve öğrencilerime hak ettikleri saygıyı ve minnettarlığı göstereceğime*” biçiminde değiştirilmesine karar verildi.

- Tıbbi bilgiyi paylaşma yükümlülüğünün eklenmesi

Yukarıda sözü edilen öğrenci-öğreten ilişkisinde karşılıklı yükümlülükler bulunduğu vurgusunun yanı sıra, metne “*Tıbbi bilgimi hastaların yararı ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için paylaşacağım*” biçiminde yeni bir ifade eklendi ve böylece hekimin yeni kuşakları eğitmesi, bilgi ve becerilerini meslektaşlarıyla paylaşması gerekliliği Ant metninde yer aldı. Bu ifade ile, özellikle piyasanın rekabet ortamında çalışan hekimlerin meslektaşlarıyla hasta yararı ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi paydasında bir araya gelmelerini teşvik edecek bir ödev tanımlanmış oldu.

- “Meslektaşlarımı kardeşlerim sayacağıma” ifadesinin çıkarılması

Bu ifadenin günümüz tıp dünyası ve toplumları için eskimiş olduğu ifade edilerek çıkarılması önerildi. Öneri kabul edildi ve ifade metinden çıkarıldı.

- Hastanın sadece sağlığına değil esenliğine de öncelik verilmesi gerekliliğinin vurgulanması

Sağlığın sadece sağlık hizmetleriyle değil çok çeşitli etmenlerce belirlendiği ve esenliğin kişinin toplumsal yaşam içinde tüm varlığı ve değerleriyle iyi olma halini kapsadığı vurgusundan yola çıkarak, hekimin hastasını değerlendirirken esenliğini de dikkate alması gerektiği belirtildi. Öneri kabul edilerek, “Hastamın sağlığına her zaman öncelik vereceğime» ifadesi “Hastamın sağlığına ve esenliğine her zaman öncelik vereceğime» biçiminde değiştirildi.

- Hekimin kendi sağlığını ve esenliğini koruması’nın bir yükümlülük olarak eklenmesi

Hekimlerin kendi sağlıklarını ve buna bağlı olarak mesleki yetkinliklerini korumaları, her ne kadar giderek güçleşen çalışma koşulları içinde giderek güçleşse de, hasta yararını önleme ödevinin gerekliliği olarak böyle bir yükümlülüğün var olması gerektiği gündeme getirildi. Öneri kabul edilerek, “Hizmeti en yüksek düzeyde sunabilmek için kendi sağlığımı, esenliğimi ve mesleki yetkinliğimi korumaya dikkat edeceğime” ifadesi yeni bir yükümlülük olarak ant metnine eklendi.

- Ayrım yapmama yükümlülüğünden söz eden ifadeden kişisel özelliklerin çıkarılması

Hekimin hastaları arasında kişisel özelliklere göre ayırım yapmayacağını belirten "Görevimle hastam arasına; yaş, hastalık ya da engellilik, inanç, etnik köken, cinsiyet, milliyet, politik düşünce, ırk, cinsel yönelim, toplumsal konum ya da başka herhangi bir özelliğin girmesine izin vermeyeceğime" ifadesinin; kişisel özelliklerin tek tek sayılmasına gerek olmadığı, bu listenin "sonsuz dek" uzama olasılığı bulunduğu gerekçeleriyle sadeleştirilmesi önerildi. Öneri, TTB'nin "bu özelliklerin ismen anılmasının, toplum içinde dezavantajlı ve ayrımcılığa uğrayabilen grupların kimler olduğunu ve bu grupların ayrımcılığa uğrayabildiğini özellikle tıp eğitiminde vurgulamak adına önemli olduğu" gerekçesine dayanan itirazı sonucunda reddedildi ve ifadenin olduğu biçimiyle korunmasına karar verildi.

- Mesleki bağımsızlığın açık biçimde vurgulanması

Güncelleme süreci içinde gündeme getirilen bir diğer öneri, Ant metnine "Tıbbi kararlarımı bağımsız, profesyonelce, sadece tıbbi boyutları dikkate alarak ve iyi hekimlik ilkeleriyle uyumlu olarak uygulayacağım" biçiminde bir ifadenin eklenmesi, böylece hekimlerin mesleki bağımsızlığının koşullarıyla birlikte vurgulanmasının sağlanmasıydı. Bu öneri süreç içinde tartışıldı, sonuçta metnin halihazırda mesleki bağımsızlığı yeterli derecede vurguladığına karar verilerek öneri reddedildi.

Metnin kabulü ve yayımlanması

'Güncelleme yöntemi' bölümünde aktarılan sürecin sonunda Ant metni son halini aldı ve 11-14 Ekim 2017 tarihleri arasında ABD'nin Chicago kentinde düzenlenen 68. Genel Kurul toplantısında kabul edildi ve DTB internet sayfasından yayımlandı. Toplantıda ayrıca, ulusal tabip birliklerinin yıllık toplantılarının açılışında metni okumaları önerildi.

Ant metninin kabulünden sonra Türk Tabipleri Birliği, metnin profesyonel çevirisini yaptırarak çeviriyi tıp etiği uzmanlarının ve ayrıca TTB Etik Kurulu'nun değerlendirmesine sundu. Gelen öneriler doğrultusunda yapılan değişikliklerle metnin Türkçesi son halini aldı. 'Hekimlik Andı' TTB internet sayfasında sabit bir bölümde sürekli olarak yayımlanmaya başladı, ayrıca tüm hekimlere e-posta ile iletildi. Yanı sıra, tıp eğitimi sürecinde ve mezuniyet törenlerinde DTB Cenevre Bildirgesi / Hekimlik Andı'nın kullanılmasını sağlamak üzere ülkedeki tüm tıp fakültesi dekanlıklarına, Tıp Tarihi ve Etik anabilim dallarına, Tıp Eğitimi anabilim dallarına, uzmanlık derneklerine, Sağlık Bakanlığı'nın ilgili bölümlerine Hekimlik Andı'nın birer kopyası iletildi.

Sonuç

Kişisel değerlerin kullanılmasına, dolayısıyla da ayrımcılığa kapı açılmasına olanak sağlayacak 'vicdan' kavramının metinden çıkarılmaması güncelleme çalışmalarının ulaştığı sonuçlar açısından bir olumsuzluk olarak sayılabilir. Bu maddeye "iyi hekimlik ilkelerini gözetmeyeceğime" ifadesinin eklenmesi, ifadenin olası olumsuz sonuçlarını azaltabilir. 'Kişisel özelliklere göre ayırım yapmama' ilkesini yaşama geçirmeyi güçleştirecek bir diğer sorun, ilgili maddede kişisel özellikler arasında "ödeme gücü"nün anılmasının kabul görmemesidir. Yanı sıra, hekimlerin topluma karşı yükümlülükleri olduğunu açıkça belirten bir ifade eklenmesi de çoğunlukça uygun görülmemiştir. Sınıfsal karakterin belirginleştiği bu itirazların metnin sonraki versiyonunda baskın olmaması için yapılabilecekler, meslek örgütlerinin öncelikli gündemlerinden birini oluşturmalıdır.

Öte yandan, iki yıl süren ve tarafların katkılarını almaya çalışan bir süreç sonucunda metne resmi olarak "Hekimlik Andı" ismi verilmesi, ayrıca önceki versiyonlarda bulunmayan 'kişi özerkliğine saygı gösterme', 'hekimin öğretmenlerine olduğu kadar öğrencilerine de saygı göstermesi', 'tıbbi bilgilerin paylaşılması' 'hekimin kendi sağlığına ve esenliğine özen göstermesi' gibi yeni yükümlülüklerin eklenmesi olumlu değişikliklerdir.

Güncelleme sürecinde üye birlikler arasında yapılan araştırmaya göre DTB Cenevre Bildirgesi'nin mezuniyet törenlerindeki yeminlerde kullanılma oranı kabaca dörtte birdir. Yanıt veren 36 ülkeden sekizinde yemin edilmemekte, 11'inde ise yemin etmek zorunlu sayılmamaktadır. Türkiye'de güncel bir veri olmamakla birlikte, hemen her fakültenin mezuniyet töreninde yemin etme geleneğinin bulunduğu, bununla birlikte kullanılan metinlerin çok farklı olabildiği ve bu metinlerin büyük oranda 'Hipokrat Yemini'nin versiyonları olduğu söylenebilir. Kimi fakültelerde 'Hipokrat Yemini' adıyla DTB Cenevre Bildirgesi'nin metni okunmakta, az sayıda fakülte kendi kurumsal gelenekleriyle oluşturulmuş metinleri kullanmaktadır. Yakın geçmişte metinden 'ayırım yapmama' ifadesi çıkarıldığı, Hipokrat Yemini'nde isimleri anılan Yunan Tanrıları yerine "Allah" sözcüğünün geçirilerek yemin okutulduğu bilinmektedir (Civaner M.M., 2014). Tüm bu farklılıkların ve metinlerde keyfi değişiklik yapılabiliyor olması, Ant metninin mesleki değerlerin hekimlere anımsatılması ve topluma duyurulması açısından taşıdığı anlamı önemli ölçüde zedeleyebilir. Bu nedenle tıp eğitiminde ve mezuniyet törenlerinde standart, güncel ve geniş uzlaşmaya dayanan bir

metin olarak 'Hekimlik Andı'nın kullanılması, bunun için kişisel ve örgütsel olarak çaba gösterilmesi önemli görünmektedir. Hekimlik Andı'nın 2027 yılında yapılacak güncelleme sonrası daha toplumcu bir tıp anlayışını yansıtmaya umuduydu.

Kaynaklar

Civaner M.M. Hipokrat'ı sizden öğrenecek değiliz! *Bianet*, 3 Temmuz 2014. <http://m.bianet.org/bianet/saglik/156880-hipokrat-i-sizden-ogrenecek-degiliz> (Erişim tarihi: 13 Kasım 2017)

Dünya Tabipler Birliği Cenevre Bildirgesi

İlk kez Dünya Tabipler Birliği'nin (DTB) Eylül 1948'de Cenevre-İsviçre'de gerçekleşen 2. Genel Kurulu'nda kabul edilmiş, daha sonra DTB'nin 22. Genel Kurulu'nda (Sydney, Avustralya, Ağustos 1968), 35. Genel Kurulu'nda (Venedik, İtalya, Ekim 1983) ve 46. Genel Kurulu'nda (Stockholm, İsveç, 1994) değiştirilmiş, ayrıca Mayıs 2005'te ve Mayıs 2006'da Divonne-les-Bains-Fransa'da gerçekleştirilen 170'inci ve 173'üncü DTB Genel Kurul toplantılarında gözden geçirilmiş, son olarak Ekim 2017'de Chicago'da düzenlenen 68. Genel Kurul toplantısıyla yapılan değişiklikler kabul edilmiştir.

Hekimlik Andı

Hekimlik mesleğinin bir üyesi olarak;

Yaşamımı insanlığın hizmetine adayacağıma,

Hastamın sağlığına ve esenliğine her zaman öncelik vereceğime,

Hastamın özerkliğine ve onuruna saygı göstereceğime,

İnsan yaşamına en üst düzeyde saygı göstereceğime,

Görevimle hastam arasına; yaş, hastalık ya da engellilik, inanç, etnik köken, cinsiyet, milliyet, politik düşünce, ırk, cinsel yönelim, toplumsal konum ya da başka herhangi bir özelliğin girmesine izin veremeyeceğime,

Hastamın bana açtığı sırları, yaşamını yitirdikten sonra bile gizli tutacağıma,

Mesleğimi vicdanımla, onurumla ve iyi hekimlik ilkelerini gözeterek uygulayacağıma,

Hekimlik mesleğinin onurunu ve saygın geleneklerini bütün gücümle koruyup geliştireceğime,

Mesleğimi bana öğretenlere, meslektaşlarıma ve öğrencilerime hak ettikleri saygıyı ve minnettarlığı göstereceğime,

Tıbbi bilgimi hastaların yararı ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için paylaşacağıma,

Hizmeti en yüksek düzeyde sunabilmek için kendi sağlığımla, esenliğimi ve mesleki yetkinliğimi korumaya dikkat edeceğime,

Tehdit ediliyor olsam bile, tıbbi bilgimi, insan haklarını ve bireysel özgürlükleri çiğnemek için kullanmayacağıma,

Kararlılıkla, özgürce ve onurum üzerine,

Ant içerim.